

«Регіональне врядування та розвиток». – Режим доступу: http://www.rgd.ua/project_activities/round_tablestird_annal_Sorum/Peter_SzegvariUKR.ppt. **13.** Європейська інтеграція: крок за кроком [Електронний ресурс] : посібник [для журналістів] / Фонд «Європа XXI» ; Дмитро Корбут, Віктор Замятін, Інна Піддуська [та ін.]. – Режим доступу: <http://www.europexxi.kiev.ua/sites/default/files/material/Old/PEIKzK.pdf>. **14.** Treaty on European Union [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eurotreaties.com/maastrichttext.html>. **15.** European regional development fund (ERDF) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/regional_policy/funds/prord/prord_en.htm. **16.** Декларація щодо регіоналізму в Європі, 1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.aer.eu/fileadmin/user_upload/PressComm/. **17.** Сегварі П. Підсумковий звіт про досвід формування політики регіонального розвитку країн Центральної та Східної Європи в контексті вступу до Європейського Союзу / П. Сегварі // Формування політики регіонального розвитку: досвід країн Центральної та Східної Європи в контексті вступу до ЄС. – К., 2006. – 142 с. **18.** Береза А. В. Регіональна політика як чинник суспільної стабільності: європейський досвід і Україна : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : спец. 23.00.02. «Політичні інститути, етнополітична конфліктологія, національні та політичні процеси і технології». – К., 2007. – 20 с. **19.** Лейпцигские принципы [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vasilievaa.narod.ru/mu/csipfo/kpr/frames/guide/leipzigprins.htm>. **20.** Куліш І. М. Європейський досвід взаємодії управлінських інституцій у виробленні принципів регіонального розвитку [Електронний документ] / І. М. Куліш. – Режим доступу: <http://www.lvivacademy.com/>. **21.** Муравйов В. І. Правові засади регулювання економічних відносин Європейського Союзу з третіми країнами : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : спец. 12.00.11. «Міжнародне право, європейське право» / І. В. Міравйов. – К., 2003. – С. 15–25.

Надійшла до редколегії 04.06.2010

УДК 342.92(477)

С. Ю. Обрусна

СУДДІВСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЙОГО ЕФЕКТИВНОСТІ В УМОВАХ СУДОВО-ПРАВОВОЇ РЕФОРМИ

Досліджено поняття суддівського самоврядування, визначено його мету і завдання, охарактеризовано організаційні форми та вказано на необхідність пошуку шляхів підвищення ефективності його роботи.

Исследовано понятие судейского самоуправления, определены его цели и задачи, дана характеристика организационных форм и пути повышения эффективности его работы.

The notion of judicial self-governing is researched. Its aims and tasks are determined. Characteristic to organizational forms and the ways of increasing effectiveness of its work is presented.

Судово-правова реформа, що проводиться в Україні, спрямована не лише на підвищення ефективності правосуддя, а й на вдосконалення судового управління, його демократизацію, становлення окремих інститутів судової влади. Це дає можливість говорити про актуальність проблеми функціонування суддівського самоврядування, яке є й одним із елементів судового управління, й окремим інститутом судової влади, і фактором демократизації функціонування судової системи. Тому не випадково, що проблеми функціонування суддівського самоврядування розглядаються в науці державного управління, теорії права, конституційного та адміністративного права. Указаним проблемам присвячено дисертаційні роботи, монографії, наукові публікації низки відомих науковців, юристів-практиків: А. Бірюкової, В. Бринцева, Н. Мироненка, Д. Притики, А. Стрижака, С. Прилуцького, О. Коротун, В. Кривенка та інших авторів. Разом із тим, проблема функціонування суддівського самоврядування залишається актуальною як на теоретичному, так і на законодавчому рівнях та потребує подальших досліджень.

На основі викладеного вище формується актуальність статті, яка полягає в необхідності подальшого розвитку та пошуку шляхів покращення функціонування суддівського самоврядування в умовах проведення судової реформи в Україні. Метою даної статті є аналіз наукових поглядів та нормативних положень, пошук шляхів удосконалення суддівського самоврядування з огляду на нинішній стан організації діяльності судової гілки влади та перспективи її розвитку.

Статтею 130 Конституції України нормативно закріплений один із базових принципів організації судової влади – суддівське самоврядування, призначенням якого є вирішення питань внутрішньої діяльності судів [1]. Закон України «Про статус суддів» [2] містить перелік органів суддівського самоврядування. Систему та порядок здійснення суддівського самоврядування в Україні регламентує Закон України «Про судоустрій України», який, розвиваючи наведене вище положення Основного Закону, у ст. 17 і ч. 1 ст. 102 визначає, що для вирішення питань внутрішньої діяльності судів в Україні діє суддівське самоврядування, тобто самостійне колективне вирішення зазначених питань професійними судьями [3].

Як визначає І. Марочкін, суддівське самоврядування – це самостійне колективне вирішення професійними судьями через виборні органи або безпосередньо їх колективами питань внутрішньої діяльності судів і суддівського корпусу, що відбувається у встановлених законом межах [4, с. 153].

Ряд авторів паралельно вказаному поняттю або на заміну його вживають поняття «суддівське співтовариство». Більшого

поширення воно набуло в російському праві і тлумачиться як форма самоорганізації, що здійснює діяльність на професійній основі, метою якої є служіння закону, захист прав і законних інтересів особи, суспільства, держави, прав і законних інтересів самих суддів [5]. Отже, указані поняття можна вважати тотожними. Хоча, на нашу думку, для позначення вказаних форм самоорганізації суддівського корпусу більш доцільно застосовувати поняття «суддівське самоврядування».

Органи суддівського самоврядування утворюються суддями для вираження їх інтересів як носіїв судової влади та забезпечення незалежності.

В. Кривенко виділяє трьохелементну систему суддівського самоврядування: суддівське співтовариство, окремі колективи суддів (або суддівські громади) та представницькі органи суддівського самоврядування [6].

Організаційними формами (або органами) суддівського самоврядування є: 1) збори суддів, які проводяться суддями в місцевих і апеляційних судах, в Апеляційному суді України, вищих спеціалізованих судах, а також у Верховному Суді України; 2) конференція суддів загальних (крім військових) місцевих та апеляційних судів Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя; 3) конференція суддів військових судів; 4) конференція суддів спеціалізованих судів; 5) з'їзд суддів України; 6) ради суддів.

Завдання органів суддівського самоврядування прописані в ст. 103 Закону України «Про судоустрій України» – це вирішення питань внутрішньої діяльності судів, у тому числі щодо:

- забезпечення організаційної єдності функціонування органів судової влади; зміцнення незалежності судів, захисту від втручання в їх діяльність;

- участі у визначенні потреб кадрового, фінансового, матеріально-технічного та іншого забезпечення судів та контролю за додержанням встановлених нормативів такого забезпечення;

- погодження призначення суддів на посади в судах загальної юрисдикції, призначення суддів Конституційного Суду України та суддів до складу Вищої ради юстиції України й обрання до кваліфікаційних комісій суддів;

- заохочення суддів та працівників апарату судів;

- здійснення контролю за організацією діяльності судів та інших структур у системі судової влади [3].

О. Коротун у дисертаційній роботі вказує на контрольні функції органів суддівського самоврядування, формулює поняття контролю та його класифікацію. Так, контроль органів суддівського самоврядування у сфері судового управління визначається

як передбачений законами України вид діяльності органів суддівського самоврядування та утворених вищими органами суддівського самоврядування контрольних органів, який полягає в отриманні інформації, її аналізі, здійсненні у визначених законом формах реагування задля запобігання та припинення порушень Конституції, законів України та рішень органів суддівського самоврядування. Дослідниця запропонувала класифікацію контролю суддівського самоврядування за критерієм співвідношення повноважень у цій галузі з нормами права, що містять припис про обов'язковість контролю з боку органів самоврядування та регламентують контроль за ініціативою суб'єкта суддівського контролю, і виділила його як обов'язковий та ініціативний [7].

Органи суддівського самоврядування, взаємодіючи із судами, Державною судовою адміністрацією України та іншими правоохоронними органами, мають сприяти створенню належних організаційних та інших умов для забезпечення нормальної діяльності судів і суддів, утверджувати незалежність суду, недоторканність і безпеку суддів, забезпечувати захист суддів від втручання в судову діяльність, а також підвищувати рівень роботи з кадрами в системі судів. Обов'язок щодо забезпечення належних умов діяльності органів суддівського самоврядування покладається на Державну судову адміністрацію України, яка, виконуючи функції головного розпорядника коштів Державного бюджету України, здійснює також фінансове забезпечення діяльності цих органів за рахунок коштів Державного бюджету України [4, с. 154].

Варто зупинитись і на характеристиці деяких органів суддівського самоврядування. Збори суддів – це зібрання суддів відповідного суду, на якому вони обговорюють питання внутрішньої діяльності цього суду та приймають колективні рішення з обговорюваних питань.

Зокрема, збори суддів місцевого суду скликаються головою відповідного суду як за власною ініціативою, так і на вимогу не менш як третини від загальної кількості суддів даного суду. Вони є повноважними, якщо на них присутні не менш як дві третини від загальної кількості суддів даного суду. На збори суддів можуть запрошуватися працівники апарату суду й інші особи. У голосуванні беруть участь лише судді даного суду.

На зборах суддів обговорюються питання, що стосуються внутрішньої діяльності суду чи роботи конкретних суддів або працівників апарату суду, та приймаються із цих питань рішення, обов'язкові для суддів даного суду: заслуховуються звіти суддів, які займають адміністративні посади в цьому суді, та

керівників структурних підрозділів апарату суду, обираються делегати на відповідні конференції суддів. Крім того, на зборах суддів можуть обговорюватися питання щодо практики застосування законодавства, вироблятися відповідні пропозиції щодо її вдосконалення та вноситись пропозиції на розгляд конференцій суддів та з'їзду суддів України. Збори суддів можуть звертатися із пропозиціями щодо вирішення питань діяльності суду до органів державної влади та органів місцевого самоврядування, які зобов'язані розглянути їх і дати відповідь по суті. Виконання рішень зборів суддів місцевого суду за дорученням зборів покладається на голову відповідного суду або президії суду.

Конференція суддів – це зібрання представників суддів (делегатів) відповідних судів (загальних судів областей, військових, господарських, адміністративних), на якому вони обговорюють питання діяльності цих судів та приймають колективне рішення з обговорюваних питань.

Конференції суддів (відповідно до ст. 108 Закону України «Про судоустрій України») мають такі повноваження: обговорювати й вирішувати питання, що стосуються фінансування та організаційного забезпечення діяльності відповідних судів; заслуховувати звіти виконавчих органів, інформацію відповідних управлінь державної судової адміністрації; визначати кількісний склад ради суддів відповідного суду та обирати її членів; обирати членів відповідної кваліфікаційної комісії суддів; розробляти пропозиції для розгляду на з'їзді суддів України; звертатися з пропозиціями щодо вирішення питань діяльності відповідних судів до органів державної влади та органів місцевого самоврядування; обирати делегатів на з'їзд суддів України тощо.

Конференція суддів приймає рішення, обов'язкові для її виконавчих органів і суддів відповідних судів, обирає відкритим або таємним голосуванням із числа делегатів конференції раду суддів, яка є виконавчим органом конференції суддів і діє між конференціями суддів.

Конференція суддів скликається не рідше одного разу на рік за рішенням відповідної ради суддів. Конференція суддів може бути скликана також на вимогу не менш як однієї третини делегатів останньої конференції суддів. У разі невиконання радою суддів названої вимоги ініціатори скликання конференції (не менш як одна третина делегатів останньої конференції) утворюють організаційне бюро по скликанню конференції суддів, яке має повноваження ради суддів щодо скликання конференції. У період між конференціями суддів функції суддівського самоврядування виконує відповідна рада суддів.

Повноваження й порядок роботи ради суддів визначаються Законом «Про судоустрій України» та положенням про неї, що

затверджується конференцією суддів. Зокрема, рада суддів має такі повноваження:

- здійснює контроль за організацією діяльності відповідних судів та діяльністю відповідних структур Державної судової адміністрації України, заслуховує інформацію голів цих судів про їх діяльність;
- розглядає питання правового захисту суддів, соціального захисту й побутового забезпечення суддів та їх сімей і приймає відповідні рішення;
- вирішує відповідно до закону питання, пов'язані із призначенням суддів на адміністративні посади в судах;
- заслуховує звіти членів відповідної кваліфікаційної комісії суддів про їх роботу в складі комісії;
- звертається із пропозиціями щодо вирішення питань діяльності відповідних судів до органів державної влади та органів місцевого самоврядування;
- не менш як один раз на рік заслуховує інформацію Державної судової адміністрації України про забезпечення діяльності судів загальної юрисдикції;
- приймає інші рішення з питань, віднесених до її повноважень.

Рішення ради суддів є обов'язковими для суддів, які займають адміністративні посади у відповідних судах. Рішення ради суддів може бути скасоване лише конференцією суддів та зупинене рішенням Ради суддів України.

Найвищим органом суддівського самоврядування в Україні є з'їзд суддів України. Він має такі повноваження:

- заслуховує звіт Ради суддів України про виконання завдань органів суддівського самоврядування щодо забезпечення незалежності судів і суддів, стан фінансування та організаційного забезпечення діяльності судів;
- заслуховує інформацію Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та голови Державної судової адміністрації України про їх діяльність, може висловити недовіру голові Державної судової адміністрації України;
- призначає та звільняє суддів Конституційного Суду України відповідно до Конституції України й Закону України «Про судоустрій України»;
- призначає членів Вищої ради юстиції та приймає рішення про припинення їх повноважень відповідно до Конституції України й Законів «Про судоустрій України» та «Про Вищу раду юстиції України»;
- обирає членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України;

- звертається із пропозиціями щодо вирішення питань діяльності судів до органів і посадових осіб державної влади;
- визначає кількісний склад Ради суддів України та обирає її;
- розглядає інші питання суддівського самоврядування.

З'їзд суддів України приймає рішення, що є обов'язковими для всіх органів суддівського самоврядування та всіх професійних суддів. У період між проведеннями з'їздів суддів України вищим органом суддівського самоврядування є Рада суддів України.

Ряд авторів висловлюють пропозиції щодо вдосконалення визначення самого поняття «суддівське самоврядування», розширення його завдань, функцій, зокрема щодо вирішення кадрових та організаційних питань, правової природи його актів тощо.

Отже, проведений аналіз чинного законодавства України свідчить про важливість функціонування органів суддівського самоврядування, різні підходи до визначення їх діяльності, нормативно-правового регулювання. Усе це підкреслює необхідність детального дослідження цієї проблеми у вітчизняній науці, що сприятиме підвищенню рівня законодавчого регулювання організації і діяльності судової гілки влади, що особливо важливо в сучасних умовах судово-правової реформи.

Список літератури: 1. Конституція України [Електронний ресурс] : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. зі зм., внес. законом України № 2222-IV від 8 груд. 2004 р. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua>. 2. Про статус суддів : закон України від 15 груд. 1992 р. № 2862–XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 8. – Ст. 56. – Редакція від 22 трав. 2008 р. 3. Про судоустрій України [Електронний ресурс] : закон України від 7 лют. 2002 р. № 3018-III. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Із наступ. зм. і доп. 4. Коротун О. М. Організація і функції суддівського самоврядування за законодавством України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10 / Олена Миколаївна Коротун. – К., 2009. 5. Організація судової влади в Україні : навч. посіб. / за ред. І. Є. Марочкина, Н. В. Сібільової. – Х. : Нац. юрид. акад. України, 2009. – 184 с. 6. Цепляєва Г. De facto и de jure судейского сообщества [Електронний ресурс] / Г. Цепляєва, И. Яблокова. – Режим доступу: <http://www.lawmix.ru>. 7. Кривенко В. В. Демократизація судової системи України: проблеми і перспективи : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10 / В. В. Кривенко. – О., 2006.

Надійшла до редколегії 04.06.2010